

BURSA'DA DÜNDEN BUGÜNE TASAVVUF KÜLTÜRÜ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	86561
Tas. No:	297.7 Sup. 0

BURSA KÜLTÜR SANAT VE TURİZM VAKFI YAYINLARI
BURSA KİTAPLIĞI: 11

ISBN
975- 7093 – 09 - 02

Birinci Basım
Kasım 2002

Yayıma Hazırlayan
Ramis Dara

Kapak- Sayfa Tasarımı
Ömer Yıldız

Baskı
Graphis Matbaa
Yüzyıl M. Matbaacılar Sitesi,
1. Cadde No: 139 Bağcılar/ İstanbul
Tel: (0212) 629 06 07

BURSA KÜLTÜR SANAT VE TURİZM VAKFI
Açık Hava Tiyatrosu Yanı, Kültürpark - Bursa
Tel : 0224 - 234 49 12 (3 hat)
Faks : 0224 - 234 49 11
E-posta: bkstv@bkstv.org

KONYA MEVLÂNA DERGÂHINA HEDİYE EDİLMİŞ TARİHİ BURSA KUMAŞLARI

Dr. Naci BAKIRCI*

Büyük Türk düşünürü Hz.Mevlâna'nın 17 Aralık 1273 yılında ölümünden sonra mezarı üzerine 1274 yılında yaptırıldığı kabul edilen türbesi, Mevlâna külliyesinin çekirdek yapısı olmuştur. Hz. Mevlâna'nın ölümünden sonra teşkilatlanan Mevlevilik tarikatının merkezi Konya Mevlâna Dergâhı'dır. 1925 yılında Tekke ve zaviyelerin kapatıldığı zamana kadar bu külliye Mevleviliğin merkezi olarak kullanılmıştır. Mevlâna'nın türbesi etrafında zaman içerisinde semahane, mescit, derviş hücreleri, mutfak gibi mimari yapılar eklenerek türbenin bulunduğu yer külliye halini almıştır. Mevlâna'nın türbesinin bulunduğu yerde defin işlemleri Mevlâna'nın ölümünden öncesine dayanmaktadır. Mevlâna'nın babası Sultan'ül Ulema Bahaüddin Veled, Hüsameddin Hasan, Selahaddin Zerkubi, Mevlâna'nın oğlu Alaaddin Muhammed ve daha isimlerini saymadığım kişilerin mezarları Mevlâna'nın ölümünden önce de bu bahçeye yapılmıştır. Mevlâna'nın ölümünden sonra da defin işlemleri devam etmiş, Mevlâna'nın akrabaları ile Mevlevi büyükleri de Mevlâna'nın türbesinin yanına defin edilmişlerdir. Günümüzde bu mezarların üzerinde çini, ahşap ve horasan harçlı sandukalar bulunmaktadır.

Külliye içerisinde bulunan bu sandukalar üzerine puşideler ve kumaşlar örtülmüştür. Mevlâna'nın türbesi için Osmanlı padişahı 3. Selim'in ve 2. Abdülhamid'in yaptırmış olduğu puşideler müzenin 633 ve 637 nolu envanterinde kayıtlı bulunmaktadır. 2. Abdülhamid'in yaptırmış olduğu puşide günümüzde Mevlâna'nın türbesinin üzerinde serili durmaktadır.Tarihi kaynaklarda Osmanlı sultanlarının diğer mezarların üzerine örtülmesi ve dergâhta kullanılması için kumaş gönderdikleri konusunda yazılı bilgiler bulunmaktadır. Müze arşivinde bulunan bir fotoğraf dergâhın müze olmadan önceki durumu ile mezar sandukaları üzerine örtülen kumaşlar hakkında bilgi vermektedir (Resim 1).

Konya müzesinde teşhirde ve depolarda 300'den fazla kumaş bulunmaktadır. Bu kumaşlardan 40 kadarı 15-16 ve 17. yy'a ait tarihi Türk kumaşlarıdır. Bu kumaşların önemli bir bölümü Bursa kumaşıdır. Bursa 15 yy'dan itibaren kumaş dokumacılığında önemli bir merkez olmuştur. Bu dönemde Bursa'da bulunan hanlar ve şeriiye sicil defterlerinde yer alan

* Sanat Tarihçisi, Müze Müdür Yardımcısı.

kayıtlar dokumacılığın durumu ile dokunan kumaşların çeşitleri hakkında geniş bilgi vermektedir.

Konya Mevlâna Müzesi'nde bulunan Bursa kumaşları çatma ve kemha cinsi kumaşlardır. Kemha, çözgüsü ve atkısı ipek, üst sıra atkısında ayrıca altın alaşımli gümüş veya doğrudan gümüşlü klaptanla dokunmuş kumaş çeşididir. Çatma ise, çiçek ve desenlerinin havı zemine göre yüksek kadife çeşididir. Genellikle zeminleri klaptanlı olup, deseni ise ipek ve klaptanla dokunmuş kumaş çeşididir. Çatmalar daha çok örtü amaçlı kullanılmış, kemha ise daha çok giyim amaçlı kullanılmış kumaşlardır.

Mevlâna Müzesinde bulunan Bursa kumaşları şunlardır:

Env. No: 630

Fot. No: 2

Cinsi: Atlas

Tarihi: 17. yy

Ölçüleri: 43x144 cm

Kırmızı renkli ipek iplikle dokunmuş olan kumaşın üzerinde üç satır sülüs hat ile beyaz renkle yazılmış Bakara Suresi Ayet 245 yazılıdır.

Env. No: 615

Fot. No: 3

Cinsi: Çatma

Tarihi: 17. yüzyılın ilk yarısı

Ölçüleri: 158x127 cm

İki parça olan kumaş kırmızı zeminlidir. Üzerinde stilize karanfil çiçekleri bulunmaktadır.

Env. No: 600

Fot. No: 4

Cinsi: Çatma

Tarihi: 16. yy

Ölçüleri: 163x128 cm

İki parçalı olan kumaş kırmızı renklidir. Zemin üzerinde şaşırtmalı sıralarla yerleştirilmiş karanfil motifleri bulunmaktadır.

Env. No: 613

Fot. No: 5

Cinsi: Çatma

Tarihi: 17. yüzyılın ilk yarısı

Ölçüleri: 280x63 cm

Kırmızı renkli zemin üzerinde kaydırmalı biçimde yerleştirilmiş madalyonlar bulunmaktadır. Madalyonların içerisinde stilize çınar yaprağı, karanfil ve lale motifleri bulunmaktadır.

Env. No: 602

Fot. No: 6

Cinsi: Çatma

Tarihi: 17. yüzyılın ilk yarısı

Ölçüleri: 183x132 cm

Kırmızı renkli zemin üzerinde madalyon motifleri bulunmaktadır. Madalyon motifleri oval biçimli olup içlerine karanfil motifi yerleştirilmiştir.

Env. No: 599

Fot. No: 7

Cinsi: Çatma

Tarihi: 16. yy ortaları

Ölçüleri: 423x63 cm

Güvez renkli zemin üzerine kabartma olarak kozalak motifleri yerleştirilmiştir.

Env. No: 607

Fot. No: 8

Cinsi: Çatma

Tarihi: 16. yy ortaları

Ölçüleri: 300x126 cm

İki parçalı olan kumaşın zemini güvez renklidir. Kumaş üzerinde sıralamalı biçimde yerleştirilmiş kozalak motifleri bulunmaktadır.

Env. No: 608

Fot. No: 9

Cinsi: Çatma

Tarihi: 16. yy ortaları

Ölçüleri: 330x64 cm

Kırmızı zemin üzerinde yeşil renkle konturları verilmiş kozalak motifleri yer almaktadır. Kozalak motifinin bölümlenmiş iç kısımları kırmızı renkli nokta beneklidir.

Env. No: 609

Fot. No: 10

Cinsi: Çatma

Tarihi: 16. yy ortaları

Ölçüleri: 287x63 cm

Güvez renkli zemin üzerine kozalak motifleri yerleştirilmiştir. Kozalakların iç bölümleri dolgulu kabartma olarak yapılmıştır.

Env. No: 610

Fot. No:11

Cinsi: Çatma

Tarihi: 16. yy ortaları

Ölçüleri: 333x126 cm

İki parçalı olan çatma kumaşın zemini mor renkli olup üzerine kozalak motifleri kaydırmalı biçimde yerleştirilmiştir.

Env. No: 611

Fot. No: 12

Cinsi: Çatma

Tarihi: 16. yy ortaları

Ölçüleri: 521x65 cm

Mor renkli zemin üzerinde kozalak motifleri bulunmaktadır.

Env. No: 612

Fot. No: 13

Cinsi: Çatma

Tarihi: 16. yy ortaları

Ölçüleri: 533x64 cm

Kırmızı renkli zemin üzerinde kozalak motifleri bulunmaktadır.

Env. No: 614

Fot. No: 14

Cinsi: Çatma

Tarihi: 16. yy sonu-17. yüzyılın ilk yarısı

Ölçüleri: 167+168 cm

Kırmızı renkli zemin üzerine şaşırtmalı düzende madalyonlar yerleştirilmiştir. Madalyonlar arasında bulunan boşluklarda üç benek motifleri bulunmaktadır. Madalyonların içleri iç içe güneş ve yıldız motiflidir.

Env. No: 616

Fot. No: 15

Cinsi: Çatma

Tarihi: 16. yüzyılın ikinci yarısı

Ölçüleri: 147+148x64 cm

Kırmızı renkli zemin üzerine madalyon motifleri yerleştirilmiştir. Madalyonların içerisinde iç içe Ay motifleri bulunmaktadır.

Env:No: 601

Fot. No: 16

Cinsi: Çatma

Tarih: 16. yy sonu-17. yy başı

Ölçüleri: 170x117 cm

İki parçalı kumaş kırmızı renk zeminlidir. Üzerinde şaşırtmalı düzende yerleştirilmiş madalyonlar yer almaktadır. Madalyonların merkezinde altı kollu yıldız ile bunu çevreleyen dilimli Güneş ve dışta Ay motifi biçiminde madalyonlar bulunmaktadır.

Env. No: 598

Fot. No: 17

Cinsi: Çatma

Tarih: 17. yüzyılın ilk yarısı

Ölçüleri: 153x128

İki parçalı çatma kumaşın zemini kırmızı renklidir. Üzerinde kartuşlu madalyonlar bulunmaktadır. Madalyonların içerisine stilize karanfil motifi yerleştirilmiştir.

Env:No: 1376

Fot. No: 18

Cinsi: Kemha

Tarih: 16. yüzyılın ortaları

Ölçüleri: 52x64 cm

Yeşil renkli zemin üzerine dolaşmalı düzende stilize nar motifleri yerleştirilmiştir. Nar motiflerin içerisinde yıldız çiçekleri bulunmaktadır.

Env. No: 621

Fot. No: 19

Cinsi: Kemha

Tarih: 16. yüzyılın ortaları

Ölçüleri: 120x130

Kumaş iki parçalıdır. Açık yeşil renkli zemin üzerine dolaşmalı düzende stilize nar motifleri yerleştirilmiştir. Nar motiflerinin içlerinde kırmızı renkli lale çiçekleri bulunmaktadır.

Env. No: 619

Fot. No: 20

Cinsi: Kemha

Tarih: 16. yüzyılın ortaları

Ölçüleri: 130x130

İki parçalı kumaş üzerinde oval biçimli madalyon motifleri bulunmaktadır. Madalyonların içerisine lale, gül motifleri yerleştirilmiştir.

Env. No: 1377

Fot. No: 21

Cinsi: Kemha

Tarih: 16. yüzyılın ortaları

Ölçüleri: 55x65 cm

Yeşil zeminli kumaşın üzerinde madalyon motifleri bulunmaktadır. Madalyonlar şebeke biçimde birbirleriyle bağlantılıdır.

Env. No: 617

Fot. No: 22

Cinsi: Kemha

Tarih: 17. yüzyılın ilk yarısı

Ölçüleri: 187x66 cm

Üç parçalı kumaş kırmızı zeminlidir. Üzerinde oval biçimli madalyonlar ile boşluklarda üç benek motifleri yer almaktadır.

Env. No: 625

Fot. No: 23

Cinsi: Kemha

Tarih: 17. yüzyılın ilk yarısı

Ölçüleri: 150x132

İki parçalı kumaş kırmızı zeminlidir. Üzerinde oval biçimli madalyonlar bulunmaktadır. Madalyonların içlerine ince dallı karanfil ve lale çiçekleri yerleştirilmiştir.

Tanıtmaya çalıştığım bu kumaşlar, Bursa kumaşları olarak bilinen tarihi kumaşlarımızdır. Bu kumaşlar 16 ve 17. yüzyılda Bursa'da dokunmuşlardır. Müze koleksiyonumuzu zenginleştiren bu nadir örneklerin benzerleri yurt içinde Topkapı Sarayı Müzesi'nde, Sadberk Hanım Müzesi'nde, yurt dışında ise Yunanistan, İngiltere, Rusya gibi ülkelerin müzelerinde bulunmaktadır.

Bu kumaş örnekleri genel olarak Türk kumaşlarının dokundukları dönemlere ait kumaş çeşitlerini, iplik çeşitlerini, teknik, motif, renk gibi bilgilerini vermektedir. Ayrıca bu kumaşlardan dokundukları tezgâhların ölçülerini de öğrenmekteyiz.

Konya Mevlâna Dergâhı'na tarihi süreç içerisinde Osmanlı Padişahları tarafından hediye olarak gönderilen bu kumaş örnekleri, tarihi Bursa kumaşları hakkında verdiği bilgiler yanında, Osmanlı Sarayı'nın Bursa'daki kumaş dokumacıları ile olan ilişkisini de gözler önüne sermektedir.